

تجربه ای تاریخی از کارنامه حقوق بشری ایالات متحده امریکا

۱۰ دی ۱۴۰۲ ساعت ۹:۳۱

مهم ترین و در عین حال مؤثرترین اقدام شاه که به کدورت ها و بحران موقت روابط دو کشور خاتمه داد، استفاده حکومت ایران از دوستان زیاد خود در کنگره و مقامات عالی رتبه حکومتی امریکا بود. شاه حتی در مصاحبه های خود نیز در ابتدای زمامداری کارتر به کاربرد این حربه اذعان نموده بود....

کافه تاریخ- مقالات

مقارن با آغاز ریاست جمهوری جیمی کارتر در کاح سفید، تحولی در سطح جهانی اتفاق می افتد و در ایران نیز تأثیر می گذارد، که این تحول کنفرانس هلسینکی است. در کنفرانس هلسینکی ۳۵ دولت بزرگ شرکت می کنند و مهم ترین تصمیم آنان، اجرای مقررات حقوق بشر در سطح جهان است. به دنبال این کنفرانس جو طرفداری و طرح حقوق بشر در دنیا بالا می گیرد. در آن زمان هر کس سعی می کرد به نحوی شعار طرفداری و اجرای حقوق بشر بدهد. ایالات متحده در رأس شعاردهندگان طرفداری و رعایت حقوق بشر قرار می گیرد. ۱

در سال ۱۳۵۵/م ۱۹۷۶ش، دوره چهار ساله ریاست جمهوری جerald فورد که به دنبال ماجرای واترگیت جانشین نیکسون شده بود پایان یافت و جیمی کارتر از حزب دموکرات در ۱۵ ژانویه ۱۹۷۷/م ۲۵ دی ۱۳۵۵ش به عنوان سی و نهمین رئیس جمهور امریکا برگزیده شد. پیروزی کارتر یک دوران بلاتکلیفی موقت در روابط ایران و امریکا به دنبال داشت. روی کار آمدن کارتر که شعار انتخاباتی خود را حقوق بشر و مبارزه علیه فروش بی رویه اسلحه به کشورهای دیکتاتوری قرار داده بود، بالطبع تغییراتی را در سیاست خارجی و در برخورد شاه با مسائل داخلی و بین المللی ایجاد می کرد. اظهار نظرهای صلح طلبانه و بشردوستانه کارتر در دوره مبارزه انتخاباتی به هیچ وجه نمی توانست مورد تأیید شاه قرار گیرد. ۲

رژیمهای حقوق بشری نظام بین المللی و دیکتاتوری محمدرضا پهلوی

دکترین حقوق بشر کارتر و دستیارانش می بایست چهره دموکرات امریکا را که در مسیر جنگ ویتنام و حمایت از دیکتاتوری های جهان به شدت کدر شده بود نمایان سازد. ۳ کارتر در جریان مبارزات انتخاباتی خود بیش از همه روی مسائل مربوط به حقوق بشر و صادرات اسلحه از امریکا تکیه کرده بود. از اینرو این دو مسأله مهم ترین مسائل مورد اختلاف امریکا و ایران بود و انتظار تحول مهم در روابط دو کشور طبیعی به نظر می رسید. ۴ حضور کارتر در مسند ریاست جمهوری ایالات متحده خاطره دوران

ریاست جمهوری کندی و فشار امریکا برای انجام اصلاحات در دهه چهل شمسی را برای شاه زنده می کرد. ترجیح شاه بر حضور رئیس جمهوری جمهوری خواه در کاخ سفید بود.

خصلت واقع گرایانه سیاست های نیکسون و فورد جای خود را به سیاست های ایده آلیستی کارتر داد. ۵. بنابراین چنین ادعاها و سیاست هایی برای دولتی که یکی از بزرگترین واردکنندگان تسلیحات نظامی از امریکا بود و سابقه درخشانی در رعایت حقوق بشر نداشت، نمی توانست خالی از نگرانی باشد.

به هر حال به قدرت رسیدن جیمی کارتر و بازگشت ریچارد هلمز سفیر امریکا در دسامبر ۱۹۷۶م/آذر ۱۳۵۵ش و خالی ماندن پست سفارت تا ژوئن ۱۹۷۷/خرداد ۱۳۵۶ که ویلیام سولیوان به عنوان سفیر جدید به ایران آمد، شخص شاه و نخبگان سیاسی ایران را سخت نگران کرده بود. ۶. نخستین تماس رسمی شاه با جیمی کارتر ۲۱ ژانویه ۱۹۷۷/اول بهمن ۱۳۵۵، با پیام دوستانه شاه به وی آغاز گردید: برای من مایه کمال مسرت است که شاهد مناسبات بسیار نزدیک دوستی و همکاری ثمربخش میان ایران و امریکا باشم. پاسخ کارتر به پیام شاه بیست روز بعد که کمی دیرتر از مدت متعارف بود سرانجام برای شاه ارسال شد: اطمینان دارم که خواهیم توانست در زمینه هدف های مشترک خودمان در راه تأمین صلح، نظم و ثبات جهانی با یکدیگر تشریک مساعی به عمل آوریم ... احتمال دارد در پاره ای از موارد راه مواجه ما با این مسائل طبعاً متفاوت باشد، ولی این اختلاف ها میان دو دوست نزدیک و قابل اعتمادی است که با روح تفاهم به آن می نگرند. تأخیر در ارسال پاسخ به پیام تبریک شاه از سوی کارتر و به ویژه محتوای پیام وی و ذکر و تأکید رئیس جمهور مبنی بر وجود اختلاف نظر با رهبر ایران، شاه را اندیشناک کرد و به مخالفین وی دلگرمی بخشید. ۷. در ماه مه ۱۹۷۷ کارتر سیاست جدیدی در محدود کردن انتقال تسلیحات و محدودیت برخی از کالاها به تمامی کشورها جزء کشورهایی که موافقت نامه های دفاعی عمده با امریکا دارند اعلام کرد. این استثناها عبارت بودند از کشورهای عضو ناتو، ژاپن، استرالیا، نیوزلند و اسرائیل. ایران در این فهرست ذکر نشده بود. ۸.

در برابر چنین مطالبات و قانونگذاری های جدید از سوی دولت کارتر، حکومت ایران واکنش های فوری و شدید نشان داد. روش شاه در این زمان و حتی قبل تر از آن با پیش بینی از احتمال برنده شدن کارتر در انتخابات امریکا، آمیزه ای از شیوه های نرمش و تهدید بود تا ابرقدرت امریکا را بر سر عقل بیاورد.

به طور کلی واکنش های سیاسی حکومت محمدرضا شاه را می توان در سه محور خلاصه کرد؛ در برابر سیاست حقوق بشر کارتر، زعمای رژیم نه تنها سعی کردند خود را با این سیاست هماهنگ کنند، بلکه یک گام هم از زعمای واشنگتن جلو رفته و اعلام داشتند که حقوق بشر برای ایرانیان حرف تازه ای نیست و آنان از دیرباز، از زمان هخامنشیان با ایده حقوق بشر آشنا بوده اند. سران رژیم در حقیقت پادشاه ایران، کوروش را مبتکر و اولین رهبر سیاسی در تاریخ دنیا اعلام کردند که حقوق بشر را به جهانیان عرضه داشته است. ۹.

از سوی دیگر در این زمینه رسانه ها و دولتمردان و در رأس شان شخص شاه شروع به انتقاد از سیاست خارجی امریکا کردند. سخنرانی ها و مصاحبه های شاه توأم و با نیش و کنایه به کشورهای صنعتی و پند و اندرز به زمامداران این کشورها برای جلوگیری از هدر دادن ماده حیاتی نفت و مراقبت و نظارت لازم بر سودهای کلان شرکت های نفتی بود. ۱۰. واکنش دیگر شاه در زمانی که شدیداً زیر فشار حقوق بشر کارتر قرار داشت این بود که روش های خود را به اصطلاح لیبرال مآبانه کند و خود را با ارزش های دموکراتیک و آزادی خواهانه تطبیق دهد. ۱۱.

شاه اقداماتی را برای کاستن از فشارهای سیاسی و اجتماعی به انجام رساند. از جمله این اقدامات عبارت بودند از؛ آزاد کردن

برخی از زندانیان سیاسی که تبلیغات زیادی روی آن انجام شد، کاهش فشار شدید سانسور و تشکیل کمیسیون ها و گروه های تحقیق مختلف برای رسیدگی به شکایات و آلام مردم. علاوه بر این، رژیم در ده ماه اول سال ۱۹۷۷ از سه گروه حقوق بشر بین المللی: صلیب سرخ بین المللی، عفو بین المللی و کمیسیون بین المللی حقوقدانان دعوت کرد برای بررسی شرایط سیاسی و اجتماعی ایران از نزدیک از کشور دیدن کنند. ۱۲

لابی های محمدرضا پهلوی و تغییر سیاست کارتر در قبال ایران

اما مهم ترین و در عین حال مؤثرترین اقدام شاه که به کدورت ها و بحران موقت روابط دو کشور خاتمه داد، استفاده حکومت ایران از دوستان زیاد خود در کنگره و مقامات عالی رتبه حکومتی امریکا بود. شاه حتی در مصاحبه های خود نیز در ابتدای زمامداری کارتر به کاربرد این حربه اذعان نموده بود. به طور مثالی در ۱۹ دی ماه ۱۳۵۵ در مصاحبه با مجله امریکایی بیزینس ویک، دوستان با نفوذ امریکایی خویش را که هواه خواه رژیم وی در آن زمان بودند، در میدان کارزار خود و کارتر به نمایش می گذارد: ما در کنگره امریکا دوستان زیادی داریم و چنین برمی آید که می توانیم با حکومت کارتر همکاری داشته باشیم. ۱۳

شاه با کمک گرفتن از دوستان امریکایی خود، افرادی چون: هنری کیسینجر، نلسون و دیوید راکفلر، ریچارد هلمز، دیوید لینتال، جان مک کلوی، باری گلد واتر و دیگران توانست به سرعت حکومت جدید امریکا را به موضعی دفاعی سوق دهد. نقش دوستداران امریکایی شاه بسیار مؤثر واقع شد. به طوری که حکومت کارتر پذیرفت که نباید در فشار آوردن به ایران زیاده روی کرد و مصالح سیاسی و استراتژیک را فدای شعارهای مبهم ساخت. کارتر همچنین تلاش کرد رعایت حقوق بشر را با ادامه مناسبات سودمند با تهران تلفیق کند و سرانجام پذیرفت با در نظر گرفتن حساسیت ویژه ای که ایران به عنوان یک قدرت نظامی عمده برای تأمین ثبات در منطقه خلیج فارس و به مثابه کشوری تعدیل کننده در قیمت گذاری نفت دارد، مناسبات ایران و امریکا را همانند گذشته حفظ کند و در جهت تثبیت روابط بکوشد. ۱۴

کارتر در سراسر تابستان و اوایل پاییز ۱۹۷۷، علائم متعددی در حمایت از شاه نشان داد. مهم ترین شاهد مثال در این زمینه، عملیات دولت برای فروش هواپیماهای پیشرفته آواکس به ارزش ۲۳/۱ میلیارد دلار به رژیم شاه بود. این نبرد سیاسی به وضوح حاکی از تعهد اولیه محکم دولت کارتر در قبال رژیم شاه بود. تعهدی که برخلاف آن اصولی بود که کارتر از آغاز ریاست جمهوری اعلام کرده بود. کارتر با وجودی که قبلاً اعلام کرده بود، مصمم به کاهش معاملات تسلیحاتی امریکا در همه جهان است، اما در مورد ایران استثناء قائل شد. ۱۵

در نهایت در شب ژانویه ۱۹۷۸/۱۰ دی ماه ۱۳۵۶ ش، سفر کارتر به ایران شاه را به هیجان آورد؛ زیرا انجام این مسافرت نه فقط مبین استحکام روابط ایران و امریکا و نزدیکی شاه با رئیس جمهور امریکا بود، بلکه به همه مخالفان در ایران و خارج از ایران نشان داد که کارتر رژیم او را شایسته حمایت و مبری از اتهامات وارده تشخیص داده است. ۱۶ در آن شب کارتر جمله ای را ادا کرد که می بایست همیشه در خاطرش بماند؛ زیرا تنها چند هفته پس از آن بود که آشوب ها و ناآرامی ها در سراسر کشور آغاز گردید و به سقوط شاه انجامید. او گفت: ایران مرهون شایستگی شاه در رهبری امور کشور است؛ زیرا او توانسته است ایران را به صورت جزیره ثبات در یکی از پرآشوب ترین نقاط دنیا درآورد. این تجلیلی است از شما اعلی حضرت و رهبری شما و احترام و ستایش و عشقی که ملتتان به شما دارد ... نظریات ما در مسائل مربوط به امنیت نظامی متقابل با هیچ کشوری به اندازه ایران نزدیک نیست و من نسبت به هیچ رهبری مانند شاه این همه احساس حق شناسی عمیق و دوستی صمیمانه ندارم. ۱۷ تا دیر زمانی هیچ کس این فرضیه را که شاه سرنگون خواهد شد جدی نگرفت و سرویس های اطلاعاتی واشنگتن در موقعیتی نبودند که این امر را پیش

بینی کنند. بنابراین با چنین درکی از اوضاع داخلی ایران، دولت ایالات متحده کاملاً در مواجهه با امواج خروشان مردمی انقلاب به رهبری امام خمینی(ره) غافلگیر و منفعل شد.

پی نوشتها:

- ۱- ملک محمدی، حمیدرضا. ژاندارم و ژنرال. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۵، صص ۹۵-۹۶.
- ۲- ازغندی، پیشین، ص ۳۵۸.
- ۳- مازندی، یوسف. ایران ابر قدرت قرن؟. به کوشش عبدالرضا هوشنگ مهدوی، تهران: البرز، ۱۳۷۳، ص ۱۷۰.
- ۴- روبین، باری. جنگ قدرت ها در ایران. ترجمه محمود مشرقی، تهران: آشتیانی، ۱۳۶۳، ص ۱۳۹.
- ۵- جمیله کدیور، رویارویی انقلاب اسلامی ایران و آمریکا، تهران: اطلاعات، ۱۳۷۲، ص ۱۶۷.
- ۶- ازغندی، علیرضا. روابط خارجی ایران ۱۳۲۰-۱۳۵۷. تهران: قومس، ۱۳۷۶. ص ۳۵۸.
- ۷- مازندی، پیشین، صص ۱۷۳-۱۷۴.
- ۸- بیل، جیمز. شیر و عقاب. جلد اول، ترجمه مهوش غلامی، تهران: کوبه، ۱۳۷۱، صص ۳۶۶-۳۶۷.
- ۹- زیباکلام، صادق. مقدمه ای بر انقلاب اسلامی. تهران: روزنه، ۱۳۸۸. صص ۱۷۱-۱۷۳.
- ۱۰- ازغندی، پیشین، ص ۳۵۹.
- ۱۱- ازغندی، پیشین، ص ۳۵۸.
- ۱۲- بیل، پیشین، ص ۳۵۶.
- ۱۳- مازندی، پیشین، صص ۱۸۲-۱۸۳.
- ۱۴- ازغندی، پیشین، ص ۳۵۹.
- ۱۵- بیل، پیشین، ص ۳۶۹.
- ۱۶- کدیور، پیشین، ص ۱۸۰.
- ۱۷- ویلیام شوکراس، آخرین سفر شاه، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی، تهران: البرز، ۱۳۶۹، صص ۱۵۵-۱۵۶.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۳۶۹۰۵/تجربه-تاریخ-کارنامه-حقوق-ایالات-بشری-حقوق-کارنامه-تاریخ-تجربه/۳۶۹۰۵>